

ԳՐԱԿԱՆ

ԵՐԲԵՄՆ...

Ո՛ւայր ի՞նձ գծուի ծխանի
 Եւ զաւտածն Նաւասարդի:
 (ԳՐԹԱՆ ԵՐԳԵՐ)

Ձեմ գիտեր, ո՛ւրկէ ուր, պշրուն,
 Կոկ, լալիք մը մուտքին պէս ներայարդար
 սա կատարին վրայ, — այս ըլլալու է տը-
 պաւորութիւնը այցորդին, երբ տաժանա-
 գին ու նոյնքան անկիւք վերելքէ մը վերջ
 որուն կը պակսին ամբարձուռնեան կապ-
 ուած դասական յուզումները, մարդ ոտք կը
 դնէ Պայծառակերութեան Սարահարթին —
 ինծի կ'այցելէ հինաւորաց տաղը, հեռու,
 շատ հեռու մեր աշխարհին, աննախատրդ,
 մանաւանդ պղտոր սա առաւօտով:

Լո՛յս! Պէտք է գործածել բառը:

Բայց՝ փոխան ոսկեզոյն, թեթեւ ու
 մատաղշ բանին որ անով լեցուած երկինքն
 է մեր ուսերուն վրայ, նման բարձունքնե-
 րու, միշտ մեր երկրին մէջ, հոս զիտ դի-
 մաւորողը զեղնախառն ու հաստ փռչին է,
 շամանգաղճ՛մը որով շոգեւորուած կ'երե-
 ւի տարածութեան մեծ սկաւառակը, ա-
 նապատներու շուրթներէն ու դաշտերուն
 կռակէն, սա հողերն ի վեր: Որ կը խա-
 ղայ — լըսելու համար զեռալը — ծանր
 ու կպչուն, ոլորուն ու հեքտա, անխո-
 ջան արտերէն մինչեւ եզերագիր բլուրնե-
 րը, ողողելով միջոցը շարաւոտ ու թանձր
 մշտնադմբ մը: Ձոր վանկու համար մօտէդ
 ձեռք կը բանաս, ու կը ձեռնես, այնքան
 կծու է անոր աղտը:

Տակաւին անյազուրդ ո՛ր անձքին եւ
 բաշխէլը պաշտօն ունին սքողելու սա ամ-
 պի վաթկաները, անեթեթ որքան սիրուն,
 սեւայօն կամ չէվիսթանեան, ըստ՝ բունի,
 աճապարանքով վար հրաւած: Աստուծոյ
 խաղաղ քանակէն պայծառութիւններէն,
 պահ մը ամոքեալ դարաւոր, անկանգնելի
 սուգը սա աշխարհին, զոր պատմութիւնը
 չէ կրցած թաղել, հակառակ մշտապաշտօն
 իր եռանդին:

Լոյս, սակայն, Հոգ չէ թծ պղտոր
 Ձի, աւտոսն նոր է սր կը շինուի արեւել-
 քի մեծ անոցին ետին, Մովսրու չլթային
 կատարագիծէն թափելով սահանգներ:

արիւնի, շարաւի, վարդի ու զմուխտի
 տարազէպ հանդէսի մը մէջ, գագաթէ գա-
 գաթ գեղին ու անգայտ ծով մը կոծելով:
 Լո՛յս, զոր կ'երանգեն, ինծի այնպէս կու-
 գայ, գարշ ու գորշ մեղքեր ալ, մարդաց
 որդիներուն որքան սարերուն ու արտե-
 րուն չըթներէն:

★ ★

Մաքուր աւազէ ճամբան: Թեթեւ եւ-
 քով մը՝ որպէսզի հանիս բարձրագոյն
 կէտին:

Ու ահա ուրիշ տող մը. անհրաւէր,
 նոյն ընտանութեամբ, գրուող՝ մօքիս մէջ

«Թարգռ եւ Հեմմոն յամուց քո ցնծացցեն»:

Որմէ յետոյ, ակամայ ե դառն ժպիտմը
 Ձեմ կրնար չհարցնել մեղապիտեւ ու-
 բուականին զոր երեք հազար տարիներու
 թակոցը դեռ չէ տարողնած սկզբնական
 իր կաղապարին — Պաղեստինի մէջ ամէն
 տեղ է անոր տօգոյն ու սուր քիթը — և
 որ կը ճշգրտի, արդիացած բաց մօրթի մը
 ու գեղնաւուն մօրուքի մը տարաշխարհիկ
 խռովքին ալ մէջէն, իր կախարդ սանդու-
 ղովը, մանաւանդ հեշտխոյզ աչուքնե-
 րուն ծակող կրակովը:

— Տեսե՛ր, բռնե՛ր ես գուն, օտ գրե-
 թէ լիւր մերկութիւններու վրայ. երբեւի-
 ցէ՝ ցնծութիւնը զոր այդպէս կ'աղաղակես
 . . . Մշուշ:

Յեղձ, Աստուածահայր Մարգարէ: Կա-
 տաղի ու բանաստեղծ հաւասարապէս: Թա-
 բորին եւ Հերմոնին մէջտեղ կեցող մը կը
 հասկնայ թէ ինչ ըսել է աննահանջ ճրտ-
 մութիւնը հողերուն:

Ու կը հարցնեմ, այս անգամ կարեկ-
 ցուն:

— Տառապակոծ կամ յաղթախռով
 արշաւներուդ ընթացքին երբ գլուխդ կը
 փախցնէիր նախանձէն, կամ ժողովուրդդ
 կը կարագետէրդ դէպի նախնիքը, տրուե-
 ցա՞ւ քեզի վայրկեան մը գունէ զգալ
 խայտանքը, թռչող, զմրէթի պէս զը-
 ւարթ ու սխրալի գոռունակութիւնը որով
 ողողուած ապրեցան, կ'ապրին մեր մուռ-
 բակին վրայ կարգ մը տեղեր. աւելի ճշգր-
 անօնց վրայ կարգ մը ժողովուրդներ, երբ
 ուժին ապահովութեամբ հովանաւոր ապ-
 սոնք կը յորինեն իրենց չըջապարը, ինչ

ալեւ իրենց հոգին ալ, ստեղծագործ, արգար, ազատ զգայութիւններու հուրքին ընդմէջէն: Տարբեր, առանց տարակոյտի, ներքին աշխարհը անոնց որոնք հողերու գերութիւնը կ'անդգոտանան:

Տեսե՞ր է, իր անյազուրդ աշխարհը, մշտածարաւ մարգարէն, այսօր իր ժողովուրդին ահաւոր ախորժակներէն զրեթէ սպասուպուռ խանձած սա վայրերուն վրայ ուրիշ բան եթէ ոչ գտան, չոր, խստագիծ այն վանողականութիւնը, մենացող, քիշակալիւր այն լքումը որով զգեստաւոր է Պաղեստինի մէջ զրեթէ բլուրի ամէն բեկոր:

Յնձութեան փոխարէն իմ գտածս խոր, անկանգնիւր այն տրտմութիւնն է որ ոճը, միջնորարը կուտայ ձին կատարաւի գիրքերուն մէծ մասին: Սակեղորոն այն այլուրութիւնը, ինքնագրականութիւնը որ այցելուին միւսքը կը վերաւորէ երբ ասկեակ հազար գուրգուրանքին իրարու վազող ողջագործող, մշտագուարճ, խառնուրդ ծմակներու աշխարհէն: Իմ գտած՝ Մարգարէներուն հոյակապ ծարաւն է գտանելու և զայլի միասին ճարակող տեսիլքին որ մէկէն իր լրիւ իմաստը կը հագնէ, ինքնամատոյց աւ իբրեւ աւ կը փացատրէ իրարայլին ճակատագիրը: Ամէն ինքնութիւն, ինքնատուութիւն վերաւորիչ է երբ, հոս որուածին նման, ինքզինքն կը զըլաւնայ:

Ու կը հարցնեմ

— Ո՞վ է նետեր սա չար, կոնձած հարթութեանց երեսին — այս խարանահար պալարները, աւելի տգեղ բառով մը՝ սա կոշկոռները: Մօտէն դիտուած, ամէն բլուր կոծիծներու ժայռակուռ պաստառ մըն է, քան թէ բարի անկողինը օրհնաբեր հուսերուն: Ուրիշ տեղ մը է՞՞ գտեր Աստուածագրին իր փառք վառելու, ու բացկո է զայն սա կռնատ, զրեթէ ճաղատ գաղութին ինչ քա երկինքն ու երկիրը գանբաւականս էին կրկնուս ինչպէս կը պատուկերէ մէկը մեկ պարզ բայց խորունկ շաւրակներէն:

* * *

Ինչ զուր, կը փնտռեմ ճամբորդներու պտակերացնել փորձած պատկառանքը որ պատմութեամբ նման պիտի պարուրէր առաւանձին լեռը աւ Աւերակներ, նորակառոյց

տանարը Ֆրանչիսկեաններուն, յարակից շէնքեր ու պարտէզի ստուերներու շառաւիղ, ու տգեղ քրթով միաբաններ որոնց երեսին՝ գինին կը խնդայ ու կը կամարի: Մտաւ փորձեր, կ'սա ճամբան մնացած:

Դիզիսաւազ ճամբան կը տանի գաութափ մը: Որմէ վար գիւղը ուրկէ անցանք, առանց տեսնելու:

Ներան կրունկին փակած կը փութայնքան վերէն:

Դիւղ մը:

— Տառապանքը, երբեմն, մեր բաւ ուրուն, արտիք ստիպուած են հագնելու: Կիմնովին օտար իմաստներ: Զաւանարաւ ձեր աշքին գծուի պիտի, ձայնին մէջէն, մէկը յիշարի այն պատկերներէն զոր կը յօրինեն օսկեգոյնն աւ կանանչը, ցորենն ու մեղրը, բարի բարի հասակները կամ պարտիները ծառերուն, աւ ջուրերուն արծաթաւ շէնքերն աւ ճամբաները, բոլորէ մէկ իրարու հիւստած ու մարմին զարձած քաղցր, պարզ, բացօթեւ դէմքերաւ թաւիլին ընդմէջէն: Ուրիշ չէ գիւղը շատ շատ տեղեր, Աստուծոյ մէծ աշխարհին մէջ:

Զօ՞ւ:

— Բայց բոլորովին ուրիշ բանս Բայ՝ գարը որքան ճիշդ դռները ներսը քակորաւ կոծ ու զմարտ կարաւան, ալը գիւղը, իրերահալած թնոռիկ մը կնդերու որ խաւանքի, կրծքի է արդէն ալքեցանք, մոխրակերպ հողը, կոծիծտալ իր պաստառը պարտագրելով՝ քաջքան պայծառ փառէի մը կանչուած սա թշուառութեանս Անանք որ Փորձութեան լեռան չիտափ ու բիրտ ցցունքը տեսեր են Երթողիւն համապատկերին մէջ, պիտի տառապին ասոր ոտքի պերճանքին վերխուժումովը իրենց միտքին վրայ:

Դիւղ: Առանց շուքի մը խալտանքին — զօ՞ւր է հաւատարմ այս բարատաքսին — որ ճիւղերուն զգուանքը կախէր սա զոնջ գանգիւրուն վերեւ չա հիւղակները ցնխի գտակներ են հոս: Առանց ազդեցիկ՝ որ ուղիէն աւելի հաղտագէտ է Պաղեստինի ընդերքին մէջ ու կը վախճայ իր աչքերը: Բանապուռ հողին երեսին: Առանց պարտէզի ու Ուր տնակները, քիթ քիթի ուղիներու նման իրար են խածներ ու կը մնան ալապէս: Ուր խոնարհ կենդանիներ:

առանց տուգարկի զոր այնքան շնորհով կը կրեն իրենց դունչերուն ուրիշ աշխարհի մէջ, կը նայի յառաջատ շուրին որքան գարկին, այսինքն ստեղծ մտապատկերնեւ, բուն, և պոչ իսկ չի շարժեր ճանճերը վառ նեղու, կատարեալ բանակ, փողոցին պատու կող տղոց աչքերէն հանդարտ թեւ քացող ու իրեն վազող...

... Ի՞նչ այր ինձ զծուխ ձխանի...

* * *

Ծճճճ

— Հսի թէ կայ: Բայց՝ միշտ տղատու ու դեղին փոշիին ձեռովը որ թերեւտ մաշ հարայէն կը բխի: Ան աւելի կը քացոթ գիւղէն անգին, տեւ ճեւ շփոթ բուն մը գառնաւով, կաշիբուն մօտերը զորս ազաւ մաթուզեր ու գօտիներ կը շրջափակեն: Կաշիբ, ոչ թիկ կըր ըլլաւ կարող: Առանց դէպիբու խարտեաշ հանգոցին Ծորեն չը տեսանք երբ անցանք անոնց քովերէն: Այ իսկ դեղին սպիւրանք առան:

Ե՛ղջու և եղջերուն:

— Անշուշտ: Ոսկին ու պղինձը նոյն գոյնը ունին:

Հոս թշուառ ու մօթ լքմամբ, խեղճ ու անսիրտ տախտապարումը աս փոշինեւրուն ու սա այծերուն որոնք ժողացած ըլլային վազերէ, հին երգին՝ վազելը, ու նստէին, ծիւր տեղ իրենց աստառներուն սանտարին թուղթ կամ հող կախելով: Անիծում եւ այս գետինները, նոյնիսկ լեւրան թոններուն: Զորակներու առաջն անգամ կանանչ չի տեսներ տարին տասնըմէկ ամիս: Ու գրուած է որ մարդերուն չափ տառապին կենդանիները, իրենց պապեւրուն մեղքովը, զի «հարց Աստուածը: Գեռ չէ ողորդուած»:

Առանց բամբիւրի — Լեցուցէք ըսուած մասը պատկերին:

Առանց թմբուկի: Նոյնպէս:

Առանց փողի ու նոյնպէս:

Ան, առանց ձայնի այն տաքուկ, սըխաւայի շարին որով հարսնեւոր, բառերը երկրեմ թեւ կը բանան մեր շրթներէն: Բայց, կամար կամար, լեւ օւ երկինք դառնալուն Ու կ'ըլլան սիրտ, դէմք: Ես առաջապա կամ արքունքն Մեր փողովը:

Գական բանաստեղծութեան խոր մարդկայնութիւնը մեր երկրէն կը բխի: Այն բերաւ նը որ կը պոռայ:

... «Աստուծո ճովին մեղմիմ»

Կ'ըսէ բան մը որ անհասկնալի պիտի մնայ անապատէն յօրինուած բոլոր հողիններուն: Ի գո՛ւր, իմ աչքերը կը մանան ճշգիւ սխաւարան կաթողիկէները որոնք, նման աստուծոն կամ իրկուններու, իսկապէս կ'սխալուէ մօտներէ կը ճարտարապետութիւն իմ գիւղին վերեւ, արեւի ծովուն մէջ աւկախ՝ պարկններու արքայարան մը ինչպէս Միսաններուն ասկի եղէգներէն կ'ամբառնալին անոնք, սխալներ մեր ծոռ խերուն, քայց դեղին մարմարի համալսի ուղեներով, ուղիղ ու ծիրանի, տեղաւեղ կաթնուէտ, սաթ կամ մեղմիմ: Որոնք կատարին, պարոյր սա պարոյր, սիրաբու հիտ ինչպէս խաղալէն ու արեւներէն մեր հիւղներուն հողինները ճարտար կը յարադարէին իսկապէս կ'ապայտապարանք կ'ապուտարին: Ինչ երազի սեւեռում մըն էր տա պատկերը մեր մամիբուն բերանին, կ'ապայտին Կանաչալը կերպազորը:

... Եարաւի գոյնով սա միջոցն ի վեր: Եր իր ներքին պառկած գիւղին չափ դըժբախտ կը թուի, իմ տեսածը, սա պատու, միշտ ու միշտ նոյն ազոտող փողին Կիւղ, գիւղեր, քաղաքներ, կ'անցնենք անցանք, առանց ձխանի գարգանապին: Առանց կրակի:

Զգա՞ց այս գրկանքը, ինքը: Աստուածորդին երբ կ'ըլլէր բլուրէն, հայեացքը անպարտաւոր զէպի ետ, դէպի սա միակտուր թշուառութիւնը որ, այն աստեւ ալ ինչպէս հիմա կաշիբուն մէջ պառկած ըլլալու էր ցորենին փոխան, մինչ իր ներքին հանգիստը դէմ էր հանգիստէր տեւ սիւքը «պատառուազ» երկինքին: Անտառաւ չի պատմեր տարկաւ Ինձի կ'ազալ թէ իրեն հետեւող ձկնորսներն ալ չտեսան Անոր ազգայնը, երբ խորունկ կարկցու թեւամ մը թրթռուն՝ անիկա իրեն երկաւրող ձկնապիտակ պատմութեանը դեւ չը հագած: Երբ մամա չափ, անա վայր, անտառապալը, աներկիմ սա մարդոց անփոփոխելի աստապանքին առջեւ: Զի Աստուծոյ աչքերը արցունքն ու բոյսը նոյն կաշապին վրայ կ'անան ու հետեւին:

մանաւանդ անժառանգ ժողովուրդներու վրայ երբ ինչան:

Կը բաժնեմ իմ նայուածքը, առանց արցունքի որ շատոնց ցամաքած է իմ մէջ, այնքան ահաւոր ուրիշ պատկերներու վերայ կործանած:

* * *

Դէմա, Հերմոնն է. Սաղմոսին քաղցըրահնչիւն, քնարական տարազին մէջ, տաւրիններ, միտքիս վերեւ սլացիկ:

— Կրտսե՛րը.

Կը փութայ ճշդեւ մեզ առաջնորդող Փրանչիսկեան վանականը:

Պէտք կ'այ խօսելու արեւահար, աւելի ուղիղ՝ լեռնահար անոր մոյնքէն օր, թուիս ու տրու, կը դաշնաւորուի իր տաւրազին հետ: Բայց իր ներկայութիւնը պատճառ է որ խորհիմ տարիներով այն կարաւանին որ այնքան դարերու վրայով սա գագաթին վրայ պահապան է մնացեր հրաշայայտ պատկերին: Հազար տարի առաջ միջ էր այս երիտասարդ միաբանին տեղ խօսողը հոս բարձրացող ուխտաւորներուն:

Պարզ, դիւրահաղորդ, գրեթէ շատախօս խնծի՛ղը մարդուն որուն պատեհութիւն ըլլար տրուած գովքն հիւսելու իր անգին բայց չայցուած գանձերուն: Անոր բառերը, տաք ու արձակ, իր բերնէն չէ որ կուգան, քանի որ խօսելու տեղ, կ'ապարի անիկա զինքը սա խառուտիկ չէնքերուն ամայութեան զամբանող երազը: Ծգնողական կարգը երբեմն այս առատութիւնը կը հագնի տրտայայտման: Ու կան այն մարդերը որոնք իրենց ձայնին մէջ կը դնեն, առանց դիտնալու, օտ իրաւ, ծանր քան իրենւ ամիսներու պահքը, քանի կ'ուզեմ խօսքի պահքը որ փանգոտեր է անոնց քառերուն գահաւորակները: Խտացած, զսպումէն կրկնապատկուած ուժ մը արձակած է անոր լեզուին կապանքները: Ձի կրնար ըսել:

Փրանչիսկեանը վարակիչ յուզումի մը կը հասնի երբ մեզ կը պատացնէ իրենց փառաւոր ասճարը: Ուրիշ խորհուրդ մը սա նորութեամբ չողջողուն չէնքը որ մեր դարուն բարձրացեր է հոս, աշուտական Փրանսացիի մը բարեպաշտութեամբը: Ձեմ

նկարագրեր զայն: Բայց ձեզի կը հաղորդեմ վանականին աճապարանքը որով առ մեզի կը թուէ իր կարգին զահարերութիւնը, այս գագաթին վրայ Գրիստոսի պաշտամունքը կենդանի պահելու: Երկու հազար հինգ հարիւր է թիւը նահատակ միաբաններուն որոնք դարէ դար ինկան այս քարքարուտ վայրին մէջ, թշնամիին սուրովը: Բայց չհեռացան, իրենց խորհուրդովը: Փրանչիսկեանները այս սպանդավայրէն, Գանդուսի, վերականգնումի, կրկին կործանման ու կրկին ընձեղումի հրաշալիան հէքեաթ, որ միամիտ սա պատմողին բերնէն կը ստանայ գիւցազներգական խռովք, Ու մտածման նոյն գիծով, կը վերաշինեմ թիւը մեր կորուստներուն: Ես աստուածարեալ երկրին զանազան խորշերուն: Ես թանասուն ու աւելի էր թիւը մեր վանքերուն, դարեր կանուխ, Պաղեստինի մէջ: Ու քանի անգամ եսթանասուն եղաւ թիւը այն մարդոց որոնք մեռան նոյն սուրով: Այս մտածումը խորունկ իրականութեան մը պէս կը ճնշէ քրտիս երբ կ'անցնինք աւերակի մը քովէն: — Հայկական եկեղեցիի մը կմախքը, որմէ այսօր ջնջած են վտանգաւոր հետքերը, գիր ու քանդակ, քայց չեն դպեր խորանին սկւառեղին որ կը մնայ մերկ ու անխախտ: Փրանչիսկեանը չի խօսիր այդ մասին: ... Հիմա իրենցն է գագաթը՝ Փառք եւ պատիւ Այսպէս պոթեմ:

• • •

Կրտսե՛ր Հերմոնը:

Պէտք է ուշադիր ըլլալ, գտնել կրնալու համար, քաղցրահունչ պատկերին տակ, նայն նիւրաք տնխնամ ու վանող գէղը տրտմութեան ու ալ ուրիշ քան չէ եթէ ոչ ողորմելի զրկուած, թշուառական բլուր մը, բոլորովին նման անոնց որոնց վրայ քարէն դուռ ոչինչ կը բռննի: Անոր փէշերը աւելի թոյլ կը բացուին գէպի դաշտը: Ոչ մէկ տանիք, օակայն: Ես ու ոչ մէկ պարոյր: Ոչ իսկ խարտեալ կամ կանաչ շերտեր հողի: Մեզի դարձած իր կողին վրայ միագոյն, միատարր գորշութիւն: Ոչ հող ոչ ալ ժայռ: Գագաթ մը անգամ չէ կրցեր հայթայթել անհարակ լեռը: Ան է նախատիպ «ցնծացող» հակային: Ինծի քայպէտ կուգայ թէ ան լալ անգամ չէ աւելցած: — այնքան անզգայ է

այդ կողմերինը իր տգեղութեան խորքին մէջ ինքնակուղպ — նոյնիսկ այն օրերուն երբ Դաւիթին բանակները վրան կը զարնէին առեք ոտքի հարթութիւններուն:

Եւ սակայն մտքիս մէջ կը լայնայ պղտոր այն խռովքը որ աւերակներէն կը բխի, Ու մինակ քաղաքները չէ որ կ'աւերուին: Երկրովի հովիտին մէջ մտնող մը կը հասկնայ թէ ինչպէս ամբողջ երկրամաս մը, օր մը հաւանաբար չէն, երկինքէն տողացող հուրի եւ ծծումբի անձրեւի մը տակ, կը կործանի հիմնովին օրուան մը վերջին: Ու լռութիւն: Մինչեւ որ, ով գիտէ քանի հազարամբ վերջը, ճամբորդներ զան սարսափով գիտելու այդ բլուրներուն մօրթողները պատկերը եւ փախչին, հալածուելով մահէն որ ուրուական մը չէ այլ իրողութիւն:

Ասկէ զատ, աւերուած աշխարհները կը տպաւորեն ուրիշ ալ կողմերով: Ուր որ իշխայ նայուածքը, սա ապատմական վայրերուն մէջ, քեզի դարձած ատենը հետ կը բերէ նախնիքի, արեւի, ճենճերի հոտը, համը, սլաքող ցաւը զոր դարերը չեն կրնար ամոքել: Թաքորի վրայ, Ժալոյ այն ցցունքին ուրկէ կը դիտենք կրտսեր Հերմոնը, աչքիս կուգայ կարաւանը մօրթուած կամ ողջ ողջ մեր ոտքի անդունդը վիժուած վտանկաններուն ու, ասոնց հետ, ստուերներն ալ անոնց որոնք իմ արիւնքիս ձայնը օր մը բացին, Ժողկեցուցին սա սարահարթին վրայ ու ինծի պէս նստան սա քարի կտորին Աւելին: Ժայռի այդ թելին կը կարծեմ տեսնել հայ վարդապետ մը, դարեր առաջ, առտուան մաղթանքը ընելու վրայ: Եւ հիմա ուրիշ մը, դարձեալ վեղաբաւոր, խաժ իր աւելուններուն տողը կը ջննայ ծածկել ու շրթները կը շարժէ թերեւս կապ մը ճարելու օր մը հոտ հնչած ու ալ մարած Հայր միերին:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(Շարունակել)

Է.ՋԵՐԷՄԻ.ՋՆՆԴԱՐԵԱՆ

ԲՆՆԱՍՏԵՂՆՈՒԹԻՒՆԻՅ

ՏԱՂԱԲԱՆ ՅԱԿՈԲ ՔԱՂԱՆԱՅ

17^{րդ} դարի առաջին շրջանի տաղաւայնների շարքում պիտի յիշատակել Յակոբ Բանանային, որ ունեցել է բանաստեղծական շնորհք ու կարողութիւն եւ հայոց 1084 (551 = 1635) թականին հիսուկ է երուսաղէմի գողքը. ինչպէս ինքն է յիշատակում իր տաղում.

«Յակոբ այս երգը Բեզ ընծայեցամ,
Սուրբ Նրուաղիմ, Բաղաբ աճմամն»:

Ոտանաւորի բովանդակութիւնը երեւում է. որ Յակոբ քահանան անդերսացել է իր Ժամանակի բարոյական զաղափարներով տողորած՝ կրթւած մի հոգեւորական, մի վերմեռանդ հաւատացեալ, որ ուխտի է գնացել Նրուսաղէմ, շրջագայել է աղի հոյակապ տաճարները, այցելել Գեթսեմանի տաքուսեան ձորը», գիտել է այլ զեղեցկութիւններ եւ իր ստացած անմիջական տպաւորութիւններն ու հոգեւանկեղ զեղումները երգի նիւթ դարձրել: Այդ երգով նա ձգտել է Ժողովրդի մէջ վառ պահել քրիստոնէական վերմեռանդութեան զգացումը եւ նրա սիրտն ու հոգին շողկապել պատմական վայրի՝ Նրուսաղէմի հետ:

Տաղը, որ գրւած է մեր գրական արխիւում գտնւած 1645 թ.ի ձեռագիր մատենի 84-րդ էջում, կրում է «Տաղ Յակոբ Բանանայի, ռեանաւոր ասացեալ սուրբ եւ աստուածակոյն մայրաքաղաքին Նրուսաղէմի» խորագիրը, իսկ երգի իւրաքանչիւր տան օղբնատուներ կազմուած են այսպէս. «Յակոբ Բանանայի ասացեալ է: Շարադրւած է պարզ, աւան, պատկերաւոր լեզուով եւ կարդացւում է հետաքրքրութեամբ: Սակայն, 18-րդ դարի երգիչ քահանայի լեզւի, ոճի եւ բանաստեղծական